

تحليل هفته

شماره: 495

(22 - 27 میزان 1404 هـ ش)

نگاهی به هفتمین دور نشست فارمت مسکو

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- نگاهی به هفتمین دور نشست فارمت مسکو 3
- اهمیت این نشست برای افغانستان 3
- تأکید بر مسؤولیت پذیری افغانستان 4
- لزوم قرار گرفتن در کنار افغانستان 5
- مخالفت صریح با حضور قدرت های خارجی در افغانستان 6
- نتیجه گیری 7
- پیشنهادات 7
- منابع 8

نگاهی به هفتمین دور نشست فارمت مسکو

مقدمه

سلسله نشست‌های فارمت مسکو به ابتکار دولت فدراسیون روسیه در سال ۲۰۱۷ میلادی تأسیس گردید. عمده‌ترین هدف در این نشست‌ها، فراهم آوردن بستری برای گفتگوی سازنده میان کشورهای منطقه و افغانستان به منظور دستیابی به اجماع منطقه‌ای در راستای تحقق صلح، ثبات و توسعه در افغانستان گفته می‌شود. هفتمین دور این نشست در تاریخ ۷ اکتبر سال ۲۰۲۵ میلادی در شهر مسکو برگزار شد که با حضور نمایندگان ده کشور از جمله افغانستان، روسیه، چین، پاکستان، ازبکستان، هند، تاجیکستان، قرقیزستان، قزاقستان و نیز نماینده‌ی از جمهوری بلاروس به عنوان مهمان همراه بود.^۱

در این مقاله، تلاش خواهد شد تا با رویکردی تحلیلی، هفتمین دور نشست فارمت مسکو مورد واکاوی قرار گرفته و مهم‌ترین محورهای مطرح‌شده در آن را مورد بررسی و ارزیابی قرار دهد.

اهمیت این نشست برای افغانستان

نخستین موضوع قابل تأمل پیرامون هفتمین نشست فارمت مسکو، اهمیت ویژه این رویداد برای افغانستان محسوب می‌شود. پس از بازگشت امارت اسلامی به قدرت، نمایندگان آن به نشست‌های متعددی دعوت شده‌اند، لکن حضور ایشان عمدتاً شکلی نمادین، غیررسمی و تشریفاتی داشته است. شرکت امارت اسلامی در هفتمین دور نشست فارمت مسکو در سطح وزیر امور خارجه، نخستین مشارکت رسمی نماینده این نهاد در یک گردهمایی بین‌المللی تلقی می‌شود. در این نشست، امیرخان متقی، وزیر امور خارجه کشور، در جایگاهی هم‌تراز با سایر نمایندگان، به عنوان نماینده رسمی حکومت افغانستان حضور یافته و به ایراد سخنرانی پرداخت. همچنان، پرچم امارت اسلامی در ردیف پرچم‌های سایر کشورهای حاضر نصب شده بود. این امر، اگرچه با توجه به عدم شناسایی رسمی جهانی امارت اسلامی، موضوعی قابل تأمل است، اما حضور نماینده و قرارگیری پرچم آن در کنار دیگر کشورها، حاکی از آن است که از منظر برخی کشورهای حاضر، امارت اسلامی دارای حاکمیت بر افغانستان بوده و این تصویر از طریق پوشش رسانه‌ای در اذهان عمومی جهان تقویت می‌گردد. به بیان روشن‌تر، هنگامی که مخاطبان بین‌المللی از طریق رسانه‌ها اخبار این نشست را دریافت می‌کنند، این برداشت در ذهن آنان تثبیت می‌شود که امارت اسلامی به مثابه یک حکومت رسمی در افغانستان عمل می‌کند و تصویر پیشین آن به عنوان یک گروه، به تدریج کمرنگ می‌شود.

کارکرد دیگر این نشست که برای افغانستان از اهمیت فوق‌العاده برخوردار بود، فرصت سخنرانی وزیر امور خارجه امارت اسلامی به عنوان نماینده رسمی کشور بود. وی در این تریبون بین‌المللی به تشریح

دستاوردهای امنیتی و اقتصادی چهار سال گذشته افغانستان پرداخته و دیدگاه‌های کلان امارت اسلامی را در خصوص مسائل منطقه‌ای، به ویژه مقوله تروریسم ارائه نمود. نکته برجسته و حائز اهمیت در سخنان وی، اشاره به کانون‌ها و پایگاه‌های اصلی تربیت و استقرار گروه موسوم به داعش در خارج از قلمرو افغانستان بود. مولوی متقی، بی‌آنکه صراحتاً نام کشوری را بر زبان آورد، با بیانی کنایی، توجه حاضرین را به نقش پاکستان به عنوان حامی و پرورش دهنده این گروه معطوف داشت.² پیش از این، دیدگاه مسلط در محافل بین‌المللی، قرارگیری کانون‌های اصلی داعش در خاک افغانستان بود، اما امارت اسلامی ادعا نموده که در طول چهار سال گذشته، قلمرو کشور را از وجود این گروه پاک‌سازی کرده و داعش مبادرت به بازسازی مراکز فرماندهی و عملیاتی خود در پاکستان نموده است. نکته حائز اهمیت در این زمینه، فعالیت داعش تحت حمایت نهادهای نظامی پاکستان عنوان شده که از آن پایگاه، عملیات خود را در افغانستان و سایر کشورها ساماندهی می‌کند؛ موضوعی که به شکلی غیرمستقیم در سخنرانی وزیر امور خارجه افغانستان در نشست مسکو نیز بازتاب یافت. گفتنی است در حاشیه این نشست، میان وزیر امور خارجه افغانستان و نماینده پاکستان مجادله لفظی در گرفت، به طوری که امیرخان متقی اظهارات محمد صادق خان، نماینده پاکستان، مبنی بر فعالیت گروه‌های تروریستی در افغانستان را رد کرده و تصریح نمود: «در منطقه‌ی ما کشوری وجود دارد که به داعش پناه داده و از عهده مدیریت چالش‌های امنیتی خود برنیامده، اما مسئولیت‌ها را بر دوش دیگران می‌اندازد.»³

تأکید بر مسئولیت‌پذیری افغانستان

موضوع شاخص دیگر در این دور از نشست فارمت مسکو، تأیید و تأکید بر مسئولیت‌پذیری امارت اسلامی در راستای تأمین امنیت داخلی و جلوگیری استفاده از خاک افغانستان علیه منافع سایر کشورها بود. در این خصوص، سرگئی لاوروف، وزیر امور خارجه روسیه اظهار داشت: «ما تأکید می‌کنیم که در طول این چهار سال، حکومت امارت اسلامی قدرتمندتر شده و اکنون با اطمینان و ثبات بیشتری در حال اداره کشور است. باید پذیرفت که رهبری کابل، علی‌رغم شرایط دشوار، تا حد زیادی توانسته عملکردی مؤثر از خود نشان دهد.»⁴ این اظهارات از سوی وزیر خارجه یکی از قدرت‌های جهانی، افزون بر انعکاس واقعیت‌های موجود در افغانستان، نوعی تبلیغ مؤثر برای امارت اسلامی از طریق یکی از مهم‌ترین تریبون‌های منطقه‌ای محسوب می‌شود. همچنان لاوروف در توجیه اقدام روسیه برای به رسمیت شناختن امارت اسلامی اعلام نمود که این کشور با این اقدام، موانع بین‌المللی برای تداوم همکاری با افغانستان را مرتفع ساخته است. بیان مواضع حامیان از امارت اسلامی، سه کارکرد اساسی برای افغانستان در پی دارد:

نخست، در فضای انبوه تبلیغات منفی رسانه‌ی معاند، این اظهارات نقشی مثبت در نمایش چهره‌ی مطلوب از امارت اسلامی ایفا می‌کند؛

دوم، برخلاف تصور برخی کشورها که امارت اسلامی را فاقد مسئولیت‌پذیری لازم می‌دانند، این بیانات نشان می‌دهد که این نهاد، مسئولیت‌های حکومتی خود را همچون سایر حکومت‌ها انجام می‌دهد؛

سوم، سایر کشورها را ترغیب می‌کند تا با الگوگیری از روسیه، گام‌هایی در جهت شناسایی رسمی امارت اسلامی بردارند.

لزوم قرار گرفتن در کنار افغانستان

محور مهم دیگری که در نشست فارمت مسکو مورد تأکید قرار گرفت و در سخنرانی‌های نمایندگان کشورها، به ویژه وزیر امور خارجه روسیه و نیز در بیانیه پایانی نشست بازتاب یافت، حمایت عمومی از امارت اسلامی و ضرورت همسویی و همراهی با آن در سطح منطقه‌ای بود. به وضوح می‌توان دریافت که این نخستین بار بود که کلیه کشورهای شرکت‌کننده در یک نشست بین‌المللی، به چنین سطحی از هماهنگی در حمایت از امارت اسلامی دست یافتند. به طور کلی، مواضع اصلی و مشترک نمایندگان کشورهای حاضر در این نشست، حول چند محور اساسی شکل گرفته بود:

نخست، ضرورت حمایت از افغانستان بدون درنظرگیری ملاحظات سیاسی. مخاطب اصلی این درخواست، عمدتاً کشورهای غربی به ویژه ایالات متحده آمریکا بودند که کمک‌های بشردوستانه به افغانستان را سیاسی نموده و از آن به عنوان ابزاری برای فشار استفاده می‌کنند.

دوم، لزوم ادغام افغانستان در سازوکارهای منطقه‌ای و یکپارچه‌سازی اقتصاد این کشور از طریق مکانیسم‌های مشترک منطقه‌ای؛

سوم، تأکید همگانی بر تسریع در اجرای پروژه‌های اقتصادی منطقه‌ای که بستر اتصال منطقه را از مسیر افغانستان فراهم می‌سازد.

چنانچه در بخش‌هایی از بیانیه پایانی این نشست آمده است: «کشورهای شرکت‌کننده آمادگی خود را برای ارتقای مشارکت‌های سرمایه‌گذاری مشترک و پروژه‌های توسعه‌ای در افغانستان، به ویژه در بخش‌های حیاتی مانند کشاورزی، مراقبت‌های بهداشتی، کاهش فقر و پیشگیری از بلایا اعلام کردند. این ابتکارات برای تضمین رشد پایدار و تقویت اتصال منطقه‌ای افغانستان بسیار حیاتی تلقی شدند.» همچنان، نمایندگان بر ضرورت تقویت مشارکت افغانستان در کریدورهای اقتصادی و زیرساختی بین‌المللی و تسهیل ادغام آن در نظام‌های اتصال منطقه‌ای توافق نمودند. این بیانیه بر پتانسیل افغانستان برای تبدیل شدن به یک گره

کلیدی در پروژه‌های تجارت و ترانزیت مرزی که آسیای مرکزی، جنوبی و غربی را به هم متصل می‌کند، تأکید کرد.⁵

تنها مواردی که از امارت اسلامی درخواست شد تا در خصوص آن‌ها اقدامات مؤثری به عمل آورد، تشکیل حکومتی فراگیر - که توسط وزیر امور خارجه روسیه مطرح شد - و نیز تداوم مبارزه با تروریسم بود. در مورد حکومت فراگیر، لاوروف اظهار داشت که شرط استقرار ثبات کامل در افغانستان، ایجاد چنین حکومتی است، اما وی این موضوع را شرط اساسی برای تعامل خود با امارت اسلامی ندانسته و صرفاً به عنوان راهکاری برای تأمین ثبات بیشتر در کشور عنوان نمود. همچنان در این نشست، ضمن پذیرش مبارزات امارت اسلامی علیه گروه‌های تروریستی، بر ضرورت تداوم این مبارزه برای ریشه کن کردن تروریسم از افغانستان و منطقه تأکید گردید. اگرچه رسانه‌های پاکستانی کوشیدند تا این موضوع را بسیار برجسته نمایند،⁶ اما نکته بارز و خلاف انتظار آنان این بود که از محتوای نشست چنین استنباط می‌شد که از دیدگاه شرکت‌کنندگان، افغانستان نه به عنوان مرکز تروریسم، بلکه به عنوان قربانی این پدیده معرفی گردید؛ تغییری در نگرش که برای افغانستان برگ برنده‌ای در مقابل تلاش‌های پاکستان به شمار می‌رود.

مخالفت صریح با حضور قدرت‌های خارجی در افغانستان

آخرین موضوع مورد تأکید در هفتمین دور نشست فارمت مسکو که در بیانیه پایانی نیز بازتاب جدی یافت، ابراز نارضایتی کشورهای شرکت‌کننده از حضور مجدد نظامی یک قدرت خارجی در خاک افغانستان بود. اگرچه پیش از این، زامیر کابلوف، نماینده ویژه رئیس جمهور روسیه در امور افغانستان، در پاسخ به پرسشی مبنی بر اینکه آیا «طرح ترامپ» در دستور کار نشست قرار دارد، پاسخ منفی داده بود، اما در سخنرانی‌ها و به ویژه در بیانیه پایانی نشست به این موضوع پرداخته شد. چنانچه در بند پایانی بیانیه آمده است: «شرکت‌کنندگان هرگونه تلاش کشورهای خارجی برای استقرار زیرساخت‌های نظامی در افغانستان یا کشورهای مجاور را قاطعانه رد کردند. آنان اظهار داشتند که چنین اقداماتی صلح و ثبات منطقه‌ای را تضعیف می‌کند و بر این اجماع تأکید کردند که بهبود وضعیت افغانستان باید بدون هرگونه دخالت نظامی خارجی محقق شود.»⁷ در این راستا، وزیر امور خارجه روسیه به شکلی هشدارآمیز و غیرمستقیم خطاب به امریکا در سخنرانی خود تصریح کرد: «حضور نظامی نیروهای فرامنطقه‌ای در افغانستان تنها به ایجاد وضعیتی آشفته و درگیری‌های جدید منجر خواهد شد.»⁸ تفسیر روشن این اظهارات آن است که روسیه و سایر کشورهای حاضر، بازگشت مجدد امریکا به افغانستان را سرآغاز بروز درگیری‌های دیگری در این کشور می‌دانند. به عبارت دیگر، در صورت حضور نظامی هر قدرت خارجی - در این مورد امریکا - در افغانستان تحت هر عنوانی، روسیه و کشورهای منطقه در مقابل آن سکوت نخواهند کرد و واکنش مشابهی با آنچه در قبال حضور شوروی

سابق و سپس امریکا صورت گرفت، نشان خواهند داد. این هشدار را حتی می‌توان خطاب به امارت اسلامی نیز تفسیر نمود. اگرچه امارت اسلامی مخالفت خود را با درخواست صریح ترامپ مبنی بر بازگشت نظامی به افغانستان رد کرده است، اما به نظر می‌رسد روسیه قصد داشته تا حساسیت موضوع و وخامت اوضاع در صورت اعطای پایگاه نظامی به امریکا را به امارت اسلامی متذکر شود.

نتیجه‌گیری

هفتمین دور نشست فارمت مسکو برای امارت اسلامی توأم با دستاورد و مانور سیاسی در سطح منطقه و جهان ارزیابی می‌شود. شرکت رسمی امارت اسلامی در این نشست، قرارگیری پرچم آن در کنار پرچم‌های سایر کشورهای منطقه و سخنانی وزیر امور خارجه این نهاد، نشان داد که امارت اسلامی در حال تثبیت جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی خود به عنوان یک حکومت مشروع می‌باشد. از دیگر دستاوردهای این نشست برای امارت اسلامی می‌توان به این موارد اشاره کرد: نمایندۀ آن از این تریبون بین‌المللی توانست دستاوردهای امنیتی و اقتصادی خود را به نمایش گذاشته و، مهم‌تر از آن، دامن کشور را از لکه ننگ تروریسم پاک سازد. همچنان با اشاره غیرمستقیم به پاکستان، این کشور را که همواره از نقش قربانی بهره می‌برد، به عنوان حامی و پرورش‌دهنده اصلی داعش معرفی نمود. این نشست نشان داد که در سطح منطقه، اجماع و همسویی نسبت به امارت اسلامی وجود داشته و کلیۀ کشورهای شرکت‌کننده بر ادغام اقتصادی منطقه‌ای افغانستان و اولویت‌دهی به موضوع اتصال منطقه‌ای از طریق این کشور تأکید نمودند. در خصوص حضور مجدد امریکا در افغانستان تحت هر عنوان و شرایطی، مخالفت عمومی ابراز شده و حضور آن سایه‌ی شوم بر ثبات افغانستان و منطقه تلقی گردید. به طور کلی، این نشست برای امارت اسلامی یک پیروزی دیپلماتیک در سطح منطقه و به تبع آن در عرصه جهانی محسوب شده و از کلیت آن می‌توان دریافت که افغانستان دیگر نه به عنوان منبع خطر و بحران برای منطقه، بلکه به عنوان شریکی قابل اعتماد و بخشی مهم از پازل توسعه اقتصادی منطقه‌ای به حساب می‌آید. تمام این دستاوردها می‌توانند به خروج افغانستان از انزوای منطقه‌ای و جهانی انجامیده و تأثیرات مثبتی بر اوضاع افغانستان به خصوص افزایش تجارت منطقه‌ای داشته و زمینه رفت و آمد آزادانه و بدون محدودیت شهروندان کشور را به خارج فراهم کند. تنها موردی که موجب انتقاد از امارت اسلامی گردید - و در مواضع برخی نمایندگان کشورهای حاضر نیز مشهود بود - موضوع فقدان اصلاحات داخلی، به ویژه در حوزه رفع محدودیت‌ها بر زنان و تشکیل حکومتی فراگیر است. دیدگاه اصلی کشورها در این زمینه آن است که امارت اسلامی با انجام این اصلاحات می‌تواند زمینه را برای استقرار ثبات پایدار در افغانستان فراهم آورد.

پیشنهادهای

با توجه به بررسی‌های این نوشتار پیشنهادات ذیل قابل ارائه است:

1. نشست مسکو نشان داد توجه منطقه‌ای به امارت اسلامی افزایش یافته و در نتیجه، قدرت چانه‌زنی آن در برابر دیگر کشورها، به‌ویژه ایالات متحده، تقویت شده است؛ از این‌رو، امارت اسلامی می‌تواند از این جایگاه روبه‌رشد منطقه‌ای در مذاکرات با امریکا بهره‌برداری کند.
2. امارت اسلامی در راستای مبارزه با تروریسم تبلیغات راست‌آزمایی شده‌ی بیشتری نماید تا این تصور که افغانستان مرکز تروریسم است به کلی محو شود؛
3. امارت اسلامی در راستای تبدیل شدن به محل اتصال منطقه‌ای به زیرساخت‌های داخلی بیشتر توجه کند تا کشورها تشویق به عمل‌گرایی در این زمینه شوند.

منابع

1. پایان هفتمین نشست فارمت مسکو با تاکید بر ثبات منطقه و مبارزه با هراس‌افگنی. سایت طلوع نیوز. تاریخ نشر: ۱۵ میزان ۱۴۰۴ [قابل دسترسی:](#)
2. سخنان وزیر امور خارجه در هفتمین نشست فارمت مسکو. سایت وزارت خارجه امارت اسلامی افغانستان. تاریخ نشر ۱۰/۰۷/۲۰۲۵ [قابل دسترسی:](#)
3. تنش لفظی مقامات طالبان و پاکستان در حاشیه نشست مسکو. خبرگزاری تسنیم. تاریخ نشر ۱۴۰۴/۷/۱۶ [قابل دسترسی:](#)
4. پایان هفتمین نشست فارمت مسکو با تاکید بر ثبات منطقه و مبارزه با هراس‌افگنی. سایت طلوع نیوز. تاریخ نشر: ۱۵ میزان ۱۴۰۴ [قابل دسترسی:](#)
5. 7th Moscow Format Meeting Reaffirms Collective Support for an Independent and Peaceful Afghanistan; India Also Participates. India Defense news site. [Available at:](#)
6. Afghan soil must not be used against any country's security: Moscow Format statement. 14 Oct 2025. [Available at:](#)
7. Ibid
8. Military infrastructure deployment by non-regional countries in Afghanistan, neighbors unacceptable: Russian FM. [Available at:](#)

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می‌باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش‌های دقیق و بی‌طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنای پالیسی‌ها در افغانستان و منطقه فعالیت می‌کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

: +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrsaf.org

info@csrsaf.org